

Dmowski, Rafał

Sprawozdanie z sesji naukowej "Prasa podlaska XIX i XX wieku"

Rocznik Historii Prasy Polskiej 5/1(9), 295-298

2002

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Rafał
Dmowski

**Sprawozdanie z sesji naukowej
„Prasa podlaska XIX i XX wieku”**

**A Report from the Scientific Session
“The Press in the Podlasie Region in the 19th
and 20th Century”**

6 marca 2001 roku w gościnnych murach Starostwa Powiatowego w Siedlcach odbyła się konferencja naukowa na temat „Prasa podlaska XIX–XX wieku”, zorganizowana pod patronatem starosty siedleckiego mgra inż. Adama J. Oklińskiego przez Instytut Historii Akademii Podlaskiej oraz Ludowe Towarzystwo Naukowo-Kulturalne, Oddział w Siedlcach.

Była to już druga sesja naukowa poświęcona prasie podlaskiej; pierwsza odbyła się 26 maja 1998 roku w Instytucie Historii Akademii Podlaskiej. Jej pokłosiem jest publikacja *Prasa podlaska w XIX–XX wieku. Szkice i materiały*¹. To kolejne spotkanie miało wymiar szczególny, w bieżącym roku mija bowiem 350 lat od wydania w 1661 roku pierwszej polskiej gazety — „Merkuriusza Polskiego”, a także 225 lat od ukazania się w 1776 roku „Gazety Grodzieńskiej” — uznawanej za prekursora prasy lokalnej.

Konferencję otworzyli: starosta siedlecki Adam Okliński, prorektor Akademii Podlaskiej prof. dr hab. Edward Kospath-Pawłowski i dziekan Wydziału Humanistycznego prof. dr hab. Piotr Matusak. Słowo wstępne wygłosił główny organizator konferencji dr Arkadiusz Kołodziejczyk, znany badacz prasy podlaskiej².

---

¹ *Prasa podlaska w XIX–XX wieku. Szkice i materiały*, t. I, red. D. Grzegorzczuk i A. Kołodziejczyk, Siedlce 2000, s. 208.

² A. Kołodziejczyk jest autorem kilkunastu publikacji dotyczących prasy podlaskiej. Ze względu na rozproszenie tych prac po różnych, często trudno dostępnych czasopiśmie i pracach zbiorowych autor podjął decyzję o opublikowaniu ich w jednym tomie. Zob. A. Kołodziejczyk, *Szkice z dziejów prasy podlaskiej*, Siedlce 1997, s. 129.

Gościem specjalnym na sesji był prof. dr hab. Andrzej Notkowski z Akademii Pedagogicznej w Krakowie, który wygłosił referat *Prasa prowincjonalna (lokalna) na tle czasopiśmiennictwa polskiego dwudziestolecia międzywojennego*. Analizował m.in. cele i zadania prasy lokalnej, jej charakter, strukturę, nakłady, częstotliwość wydań, udział procentowy w prasie ogólnopolskiej. Z wystąpienia prof. A. Notkowskiego można było dowiedzieć się, że w okresie zaborów najwięcej tytułów prasy prowincjonalnej (lokalnej) ukazywało się w dzielnicy pruskiej. Mniej było ich w centralnej i północno-wschodniej części Polski, a najmniej na Kresach Wschodnich i na krańcach południowo-wschodnich. Odzyskanie niepodległości w 1918 roku przyniosło sprzyjające warunki dalszego rozwoju prasy lokalnej. Pojawiły się pisma związane z określonymi partiami politycznymi czy też z różnego rodzaju stowarzyszeniami kulturalno-oświatowymi oraz pisma wydawane przez Kościół. W II Rzeczypospolitej zaczęto drukować lokalne dzienniki. Zdaniem referenta rola społeczna i polityczna prasy prowincjonalnej w okresie międzywojennym była bardzo duża. Najdogodniejsze warunki rozwoju pojawiły się jednak dopiero w III Rzeczypospolitej, na co wskazują dane liczbowe. Przed wybuchem II wojny światowej ukazywało się w Polsce 576 tytułów prasy lokalnej. Obecnie statystyki informują, że jest ich około 2400.

Kolejnym referentem był mgr Janusz Kuligowski, prezes Towarzystwa Przyjaciół Mińska Mazowieckiego [dalej TPMM], pracownik Instytutu Pamięci Narodowej, który wygłosił referat pt. *Drukarnie i drukarze Mińska Mazowieckiego*. Temat ten, choć istotny, był dotychczas pomijany przez historyków. Stwierdził, na podstawie własnych badań, że w okresie dwudziestolecia międzywojennego w Mińsku Mazowieckim funkcjonowało kilka zakładów poligraficznych, po wojnie zaś, od lat pięćdziesiątych aż do dziewięćdziesiątych, nie było w tym mieście żadnej drukarni.

Trzecim referentem był mgr Jacek Odziemczyk, który w swym wystąpieniu *Prasa Sokołowa Podlaskiego* przedstawił mało znany dotychczas problem zarówno tytułów prasowych jak i drukarni istniejących na przestrzeni lat w tym mieście. Mówca zwrócił uwagę, iż trudno przy obecnym stanie badań wydawać autorytatywne sądy na temat ilości tytułów prasowych związanych z Sokołowem, gdyż poszczególne egzemplarze są rozproszone po bibliotekach regionu i w zbiorach prywatnych, wiele znanych jest tylko z relacji ustnych.

Powojenną prasę siedlecką przybliżył zgromadzonym mgr Dariusz Grzegorzczuk w referacie pt. *Prasa siedlecka w latach 1944–1998*. Referent omówił tytuły prasowe wydawane po wojnie w Siedlcach zaznaczając, że badania prasoznawcze dotyczące okresu ostatniego półwiecza dopiero się rozpoczynają, nie wszystkie tytuły, o których wiadomo, że ukazały się, udało się odnaleźć. Na swego badacza czekają przede wszystkim wszelkiego rodzaju jednodniówki, sprawozdania: bibliotek, instytucji, szkół, straży pożarnych itp. Brakuje również szczegółowych opracowań poświęconych poszczególnym tytułom.

Jako kolejny zabrał głos mgr Grzegorz Michałowski, kierownik Działu wiedzy o regionie MBP w Białej Podlaskiej, który wygłosił referat pt. *Prasa bialskopodlaska w latach 1989–1998*. Mówca scharakteryzował wszystkie tytuły prasowe wychodzące w Białej Podlaskiej i okolicy, podkreślił, jako pierwszy z uczestników sesji, że miał dostęp do wszystkich numerów omawianych przez siebie pism³. Zaznaczył, że po przełomie 1989 roku powstało wiele nowych czasopism z których nieliczne tylko przetrwały do dziś.

Z pierwszym komunikatem pt. *Tygodnik „Wież” próba przedstawienia lokalnych problemów ziemi mińskiej* wystąpiła mgr Lidia Kłós z TPMM. Omówiła szczegółowo pismo, które wychodziło w Mińsku Mazowieckim w 1921 roku. Pismo ukazywało się krótko (przez trzy miesiące wyszło 15 numerów) i zostało zamknięte ze względu na kłopoty finansowe wydawcy. Na łamach „Wsi” publikowano artykuły poświęcone sytuacji politycznej w kraju, zamieszczano także lokalny serwis informacyjny dotyczący przede wszystkim spraw oświatowych i politycznych regionu mińskiego.

Interesujący temat *Prasa żydowska w Siedlcach w okresie międzywojennym* podjął mgr Edward Kopówka, kierownik Muzeum w Treblince, który w krótkim komunikacie przedstawił ogólną charakterystykę prasy żydowskiej wydawanej w Siedlcach w latach 1918–1939. Zaznaczył, iż przy obecnym stanie badań nie da się nawet podać pełnej listy tytułów wydawanych wówczas pism. W zbiorach bibliotek oraz w rękach kolekcjonerów zachowały się jedynie nieliczne egzemplarze różnych tytułów. Olbrzymim problemem dla badaczy jest też język druku: jidisz i hebrajski, dlatego też jeszcze wiele czasu upłynie, zanim można będzie ogłosić szczegółowe badania na temat prasy społeczności żydowskiej.

Równie intrygujący temat *Przestępczość na łamach prasy podlaskiej w latach 1918–1939* omówił dr Ryszard Polak z Instytutu Historii AP. Autor przybliżył wątki sensacyjno-kryminalne pojawiające się często na łamach periodyków podlaskich w dwudziestoleciu. Okazało się, że mimo upływu półwiecza, dokładnie te same przestępstwa są również dziś plagą miast i wsi podlaskich. Bolączką międzywojnia były kradzieże, wymuszenia, fałszerstwa pieniędzy i dokumentów, podpalenia, napady rabunkowe, pobicia oraz... zakazane przez prawo pojedynki.

Dr Mirosława Bednarzak-Libera z IH AP, przedstawiła komunikat pt. *Problematyka oświatowa na łamach „Nowej Gazety Podlaskiej” w latach 1931–1934*. Była to jedna z niewielu gazet podlaskich, która zachowała się w całości. Autorka szczegółowo scharakteryzowała stan oświaty i problemy z nią związane na południowym Podlasiu w omawianych latach.

Mgr Rafał Dmowski z IH AP, w komunikacie pt. *„Podlaski Miesięcznik Katolicki” jako źródło do dziejów regionu* scharakteryzował szczegółowo zawar-

---

³ Komplet omawianych przez referenta wydawnictw posiada Dział Wiedzy o Regionie Miejskiej Biblioteki Publicznej w Białej Podlaskiej.

tość pisma wydawanego pod patronatem Kurii diecezjalnej podlaskiej. Wychodziło ono nieregularnie w latach 1935–1939 jako oficjalny organ Diecezjalnego Instytutu Akcji Katolickiej w Siedlcach, łącznie ukazało się 41 numerów. Mówca zaznaczył, iż PMK jest świetnym, niestety nie docenianym przez historyków regionu źródłem informacji o dziejach Kościoła na Podlasiu.

Mgr Witold Bobryk z IH AP, wygłosił komunikat nt. *Korespondencja z diecezji podlaskiej w piśmie „Druh”*. Mówca scharakteryzował mało znane szerszemu ogółowi badaczy historii Kościoła w Polsce czasopismo wydawane przez alumnów neounickiego Seminarium Duchownego w Dubnie. Omówił korespondencje, jakie przesyłali z terenu diecezji podlaskiej absolwenci tegoż seminarium, którzy nie zerwali kontaktu ze szkołą. Listy te dotyczą problemów neounii i są ważnym źródłem do jej poznania. Z kolei mgr Marek Biarda, nauczyciel historii SzP nr 11 w Siedlcach, w komunikacie pt. *„Tygodnik Siedlecki” 1988–2000* zajął się następnym okresem w dziejach tegoż pisma⁴. Scharakteryzował zawartość poszczególnych numerów, omawiając najciekawsze artykuły. Natomiast *„Nowiny Podlaskie” — tygodnik środka* stał się tematem komunikatu wygłoszonego przez mgra Grzegorza Welika, pracownika Archiwum Państwowego w Siedlcach, byłego redaktora naczelnego tegoż pisma. Omówił „od podszewki” trudne początki pisma, jego dynamiczny rozwój i niespodziewany upadek. Jako ostatni zabrał głos mgr Adam Bobryk z Instytutu Pedagogiki AP, który w komunikacie pt. *Siedlecka prasa parafialna w latach dwięćdziesiątych* scharakteryzował kilka tytułów pism, jakie ukazywały się, bądź też nadal ukazują się w Siedlcach.

---

⁴ Na I sesji poświęconej prasie podlaskiej w 1998 r. M. Biarda przedstawił komunikat: *Pierwsze pięciolecie „Tygodnika Siedleckiego” 1982–1987*.